

DOCUSTRIJD RUIJMGAART & CO

Gezeur gezin

Één familie, twee productieteams en drie documentaires: in de hoop op gerechtigheid (en geld) liet de familie Ruijngaart-Tokkie hun bestaan meerdere malen vastleggen. Een omroepenoorlogje was het resultaat.

TEKST: JANINE BRUINOOGHE

Wie niet tot de ruim 1,2 miljoen kijkers behoorden van de documentaire De Tokkies, herinnert zich de familie Ruijngaart-Tokkie wellicht vanwege de vele publiciteit rondom diezelfde SBS6-uitzending van 2 mei. Toch is dat niet het eerste - en zeker ook niet het laatste - televisieoptreden van het gezin. De IKON besteedde afgelopen najaar al aandacht aan de perikelen rondom de Amsterdamse familie en komt deze week met een vervolg genaamd Familietrots. Hoewel de documentaires verschillend zijn van opzet en aanpak, zijn ze alledrie gemaakt naar aanleiding van dezelfde gebeurtenis: een uit de hand gelopen burenruzie in augustus 2003.

Een klein jaar geleden maakt televisiekijkend Nederland voor het eerst kennis met de familie Ruijngaart-Tokkie: een gezin dat in de buurt en bij welzijninstanties bekend staat als problematisch en asociaal. Vrijwel het hele gezin brengt het merendeel van de dag thuis door. Moeder Hanna is vanwege een reeks aandoeningen – variërend van bloedarmoede en angstaanvallen tot aan een niet goed functionerende schildklier - veel te zwaar en daardoor slecht ter been. Iedereen twijfelt of ze ooit nog de oude wordt. De twee oudste dochters - de tweeling Natascha en Nathalie - wonen elders maar komen dagelijks langs om een oogje in het zeil te houden op hun moeders medicijngebruik en hun twee jongere broertjes Wesley en Wimpie, die het zonder baan of school moeten stellen. Alleen de immer vrolijk ogende vader Gerrie Ruijngaart, de ex van Hanna, heeft een baan bij een aannemingsbedrijf en zorgt voor enige rust in huize Ruijngaart-Tokkie. Hij was ook degene die de media inschakelde in de hoop om zo gerechtigheid en een andere woning te krijgen.

De media-aandacht lijkt echter averechts te werken: een nieuw huis in de wijk Bos en Lommer ging op het laatste moment niet door omdat bewoners van de wijk protesteerden tegen de komst van de familie die ze als dat 'asociale gezin van de televisie' (her)kenden.

AT5 en SBS6 besteedden als eerste aandacht aan de burenruzie in de Amsterdamse Burgemeester van Leeuwenlaan. Bewoners gingen elkaar in augustus 2003 met stokken en knuppels te lijf en een woning brandde volledig uit. Voor IKON-documentairemaker Ingeborg Beugel aanleiding om polshoogte te nemen in buurt 4 in Geuzenveld-Slotermeer. 'Deze ruzie was interessant vanwege de bijzondere buurtgeschiedenis: een sociaal experiment om gezinnen in deze buurt te heropvoeden mislukte en na het wegsaneren van de hulpverlening in de jaren tachtig, werden bewoners jarenlang aan hun lot over gelaten. In augustus is, twintig jaar later, de boel daar letterlijk ontploft', aldus Beugel die voor het programma Factor een uitzending maakte over het verhaal achter de burenruzie. Reden voor Gerrie Ruijngaart om mee te werken aan de IKON-documentaire Ongewenste burenen die 17 oktober 2003 op televisie was te zien. 'De ruzie in augustus was de derde keer dat mijn voormalige bovenburen mij aanvielen. Om mijn gezin te beschermen heb ik destijds de media ingeschakeld, in de hoop dat die burenen werden aangepakt en het voorval niet weer in de doofpot zou verdwijnen.'

Ongewenste burenen liep voor de familie Ruijngaart-Tokkie echter uit op een teleurstelling: de gerechtigheid waar Ruijngaart zo op hoopte, bleef uit. Zijn voormalige

bovenburen hadden al een andere woning toegewezen gekregen, terwijl Ruijngaarts gezin na de grote vechtpartij in augustus uit huis dreigde te worden gezet. De Factor-uitzending bracht daar weinig verandering in. De manier waarop de IKON de buurtgeschiedenis verwoordde, stelde Ruijngaart tevens teleur. Ongewenste burenen liet historische beelden van Geuzenveld-Slotermeer zien waar zo'n vijftig jaar geleden speciale woningen zijn gebouwd om probleemgezinnen – afkomstig uit arme wijken als de Jordaan - herop te voeden. De voice-over spreekt over asociale, arme gezinnen. Ruijngaart: 'Zo'n 35 jaar geleden verkeerde inderdaad veel gezinnen in een moeilijke situatie, maar dat betekent toch niet dat mijn familie asociaal is. Ik kom uit een gezin van negen kinderen en heb mijn hele leven lang hard gewerkt.'

Beugel kent de klacht maar verklaart dat ze de familie bij aanvang van de productie heeft gewaarschuwd voor de impact van een journalistiek televisieprogramma. Beugel: 'Als journalist zijnde heb ik natuurlijk bij welzijnsinstanties nagevraagd welke families vroeger als asociaal bekend stonden en welke daarvan nu nog in de buurt woonden. De familie Ruijngaart-Tokkie bleek daar één van te zijn, wat voor hen natuurlijk niet leuk was om te horen.'

Met een huisuitzetting in het vooruitzicht, besloot Beugel het gezin na de uitzending in oktober te blijven volgen om zo de gevolgen van de burenruzie vast te leggen. Ruijngaart verleende wederom medewerking opdat in het vervolg meer aandacht zou zijn voor de families' visie op de gebeurtenissen. Een reeks inspannende maanden volgde: de familie ging gebukt onder de dreigende huisuitzetting

en Beugel fungeerde, behalve als regisseuse, steeds meer als luisterend oor en vraagbaak voor het gezin inzake de huisvestingsproblemen. Dankzij haar intensieve contact leerde ze naar eigen zeggen niet alleen de zwakheden, maar ook de goede kanten van de familie kennen. Beugel: 'De onderlinge loyaliteit van de familie is hartverwarmend, veel mensen kunnen daarvan nog iets leren.'

Dat de familie in februari in zee ging met SBS6, kwam als een onaangename verrassing voor Beugel. Voor de werkwijze van productiemaatschappij The Storms Factory en SBS6 heeft ze geen goed woord over. 'Het weggapen van ideeën door collega's komt wel eens voor. Maar ik heb nog nooit meegemaakt dat het gebeurde tijdens de productie zelf. Ik was maandenlang aan het filmen toen in februari plotseling The Storms Factory op de stoep stond met de mededeling dat zij voor een andere omroep, SBS6, hetzelfde gezin gingen volgen', aldus Beugel. De commotie die volgde had Gerrie Ruijmgart niet voorzien. 'Ik dacht dat de IKON genoeg klaar was met filmen op het moment dat de The Storms Factory mij benaderde. Ik zag dus geen reden waarom zij mijn gezin niet enkele weken konden volgen.' Bovendien kon Ruijmgart de extra onkostenvergoeding van 1600 euro - naast de 2000 euro locatievergoeding van de IKON - goed gebruiken en had hij goede hoop dat het televisieoptreden dit keer positief zou uitpakken.

The Storms Factory wilde een andere kant van de familie laten zien. 'De familie Ruijmgart-Tokkie kwam slechts eendimensionaal in het nieuws: als een asociale familie die alleen maar heibel schopt. Wij wilden dat beeld nuanceren', aldus producent Peter Lubbers. Hoewel deze de Factor-uitzending kende, was dat niet de reden om de familie te benaderen. De reportage over het Amsterdamse gezin in Nieuwe Revu van 14 januari - met op de cover de kop: 'Revu logeert bij de echte familie Flodder' - vormde voor Lubbers de directe aanleiding. Ruijmgart informeerde Lubbers over de vervolproductie van de IKON. 'Voor mijn plannen vormde de IKON-productie echter geen belemmering aangezien ik het familieverhaal van binnenuit wilde vertellen en de IKON, gezien haar eerdere uitzending, de zaak meer belichtte vanuit een sociaal-economische invalshoek', aldus Lubbers.

Veel tijd voor twijfels over de productie was er bovendien niet: Lubbers wilde de gedwongen verhuizing als rode draad laten fungeren in de productie en omdat de huisuitzetting een week na de eerste kennismaking met de familie

plaatsvond, waren regisseurs Monique Nolte en Bart van Vilsteren genoodzaakt om direct te beginnen met filmen. In eerste instantie was het doel om voor Yorin een reallife serie te maken. Nadat bij de programmaleiding van Yorin echter twijfels waren gerezen over de haalbaarheid van de nieuwe serie, paste Lubbers het programmaformat aan: de serie werd een documentaire voor SBS6.

Die omroep speelde zelf al langere tijd met de gedachte om uitgebreid aandacht te besteden aan de familie. Dit vanwege de grote respons op de nieuwsreportage over de burenruzie in Hart van Nederland op 19 augustus. Aanpassing van het format deed regisseuse Nolte echter twijfelen of zij in staat was een ander beeld van de familie te laten zien, dan haar IKON-collega's. Nolte: 'Ik vroeg mij af in hoeverre onze documentaire een slap aftreksel van de IKON zou worden aangezien wij slechts enkele weken filmde.' Het verschil in aanpak en filmperiode tussen beide producties, overtuigde Nolte ervan dat zij een andere documentaire kon maken. The Storms Factory richtte zich op de weken na de huisuitzetting, de IKON besteedde daarentegen aandacht aan de periode die daar aan vooraf ging en aan de uiteindelijke intrek van de familie in een nieuwe woning in mei. Nolte had bovendien van begin af aan goed contact met de familie die haar enorm intrigeerde.

Documentairemaker Ingeborg Beugel heeft echter nooit begrepen waarom The Storms Factory ook per se een documentaire moest maken over de familie Ruijmgart-Tokkie. 'Als je als programmamaker geïnteresseerd bent in gezinsproblematiek à la Ruijmgart-Tokkie, dan zoek je toch zelf zo'n familie?'. Volgens Beugel toonde The Storms Factory zelfs haar eerdere Factor-uitzending aan SBS6 om zo een beeld te geven van het onderwerp. Volgens een woordvoerder van SBS6 is er echter geen sprake van diefstal simpelweg omdat de IKON niet beschikt over het auteursrecht op de familie Ruijmgart-Tokkie en deze haar medewerking niet exclusief aan de IKON toezegde. Alleen wanneer een programmaformat tot op de minuut is vastgelegd en deze deels in uitvoering is, dan zou dat als diefstal kunnen worden bestempeld, aldus SBS6. Die omroep beschouwt het volgen van een familie die al in het nieuws is, gewoon als vrije nieuwsgaring.

In het contract dat de IKON met de familie sloot, ontbreekt inderdaad een exclusiviteitsclausule omdat de omroep vergat deze daarin op te nemen.

Een vergissing die Beugel de nodige kopzorgen bezorgde aangezien programma-ideeën voor documentaires juridisch alleen middels zo'n clausule enigszins veilig zijn te stellen. Het opstellen van een gedetailleerd programmaformat is bij documentaires namelijk niet mogelijk. Regisseurs weten nooit van tevoren wat ze precies zullen vastleggen. Dat blijkt wel uit het feit dat regisseuse Monique Nolte onenigheid kreeg met SBS6 over de documentaire De Tokkies. SBS6 was niet tevreden met de versie van Nolte en collega-regisseur Bart van Vilsteren: de documentaire moest chronologisch en aan de hand van thema's zijn opgebouwd en niet aan de hand van personages. Op verzoek van SBS6 monteerde The Storms Factory de documentaire opnieuw, waarop Nolte en Van Vilsteren hun handen van de productie aftrokken. 'Achteraf gezien was het naïef van mij om te veronderstellen dat alle omroepen regisseurs vrijlaten', aldus Nolte die tot dan toe voornamelijk voor de publieke omroepen werkzaam was. De uiteindelijke versie van De Tokkies heeft ze nooit bekeken en wil ze voorlopig ook niet zien.

Alle commotie was voor Ingeborg Beugel aanleiding om haar documentaireserie aan te passen: in aflevering vijf van Familietrots staan nu de gevolgen van de mediagekte centraal, die onder andere het vinden van een nieuwe woning voor de familie bemoeilijkt. Hoewel Gerrie Ruijmgart de media-aandacht als kwetsend heeft ervaren, kan hij de negatieve publiciteit enigszins relativiseren. 'Het is allemaal slechts pure sensatie.' Rondom de uitzending van de IKON-serie verwacht Ruijmgart weer de nodige ophef vanwege de spectaculaire beelden. 'De IKON heeft mijn gezin gefilmd toen wij in een stresssituatie verkeerden: je ziet hoe ik word neergeslagen en politiebescerming krijg', aldus Ruijmgart die heeft besloten om in de toekomst alleen nog aan een televisieproductie mee te werken als zijn gezin daardoor een nieuw huis krijgt. Want de problemen rondom de huisvesting zijn nog steeds niet helemaal opgelost. Ondertussen beraadt The Storms Factory zich over een mogelijk vervolg. Ikon-documentairemaker Ingeborg Beugel zal de familie zeker blijven volgen, alleen dan zonder camera.

FAMILIETROTS VANAF 5 JULI, NEDERLAND 1, 21.57 - 22.25 UUR

COVERVERHAAL, GEPUBLICEERD IN VARA GIDS, NUMMER 27, 3 - 9 JULI 2004.

© JANINE BRUINOOG